

T.B.M.M. Matbaası

P.C.H.F. PROGRAMI

*Fıkhın üçüncü
büyük kongresi
tarafından ka-
bul olunmuştur.
Mayıs - 1931*

76-1681

k.2

BUL-DEVLET MATBAAS

1931

GAZİ MUSTAFA KEMAL İZ.
TÜRKANIN ÇAĞMI, DAVAN REİSİ

Hediye
28.11.57

T.E.M.

YER : 76-1681

YIL :

CLT :

KSM :

KOP : k.2

DEM : 98-6023

C. H. F.

PROGRAM

Metnal

Cümhuriyet Halk Fırkasının programına temel olan ana fikirler, inkılâbımızın başlangıcından bugüne kadarki filiyat ve tatbikatta aşikârdır.

Bundan başka bu fikirlerin başlıcaları Fırkanın 1927 senesinde Büyük Kongrece de kabul olunan nizamnamesinin umumî esaslarında ve aynı Kon-

grece tasvip edilen Umumî Reisliğin beyannamesinde ve 1931 Büyük Millet Meclisi intihabı münasebetile neşredilen beyannamede tesbit olunmuştur.

Yalnız birkaç sene için değil, istikbale de şamil olan tasavvurlarımızın ana hatları burada toplu bir halde yazılmıştır.

BİRİNCİ KISIM

Esaslar: 1) Vatan, 2) Millet, 3) Devletin esas teşkilâtı, 4) Amme hukuku.

1 - - Vatan, türk milletinin eski ve yüksek tarihi

ve topraklarının derinliklerinde mevcudiyetlerini muhafaza eden eserleri ile yaşadığı bugünkü siyasi sınırlarımız içindeki yurttur.

Vatan, hiçbir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir küldür.

2 — Millet, dil, kültür ve mefkûre birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasi ve içtimai heyettir.

3 Devletın esas teşkilâtı: Türk milletinin idare şekli, vahdeti kuva esasına müstenit olan bugünkü devlet şeklimizdir. Bu

şekilde, Büyük Millet Meclisi, millet namına hakimiyet hakkını kullanır; Reisicümhur ve İcra Vekilleri Heyeti onun içinden çıkar. Hakimiyet birdir, kayıtsız, şartsız milledir. Devlet teşekküllerinin en muvafığı bu olduğuna Fırka kanidir.

4—Ammehukuku: Türk vatandaşlarına Teşkilâtı Esasiye Kanununun verdiği ferdî ve içtimaî hürriyet, müsavat, masuniyet ve mülkiyet haklarını mahfuz bulundurmak Fırkamızca ehemmiyetli esaslardandır.

Bir dereceli intihabı tatbik etmek yüksek emellerimizdendir. Ancak vatandaş, intihap edeceğini tanıyabilecek vasıflar, şartlar ve vasıtalarla mücehhez kılmak lâzımdır. Bunun temini hususundaki mesainin matlup neticeyi vereceği güne kadar vatandaş, yakından tanıdığı ve emniyet ettiği insanları intihap etmekte serbest bırakmağı demokrasinin hakikî icaplarına daha uygun buluruz.

Fırkamız vatandaşların siyasî hakları noktasında

cinsiyet farkı gözetmez. Bilâkis türk milletinin yüksek ve derin tarihinde içtimaî hayatını her noktadan birliğe istinat ettirmiş olduğunu bilen Fırka-mız kadınlarımızın, belediye intihabında olduğu gibi, meb'us intihabında da siyasî haklarını kullarmaları için lâzımgeler müsait zemini hazırlamayı bir vazife addeder. Fırka ancak bu takdirde tarihî ve şerefli hayatımızı yeni şeraite uygun simasile ihya etmiş olacağına kanidir.

İKİNCİ KISIM

Cümhuriyet Halk Fırkasının Ana Vasıfları

1 — Cümhuriyet Halk Fırkası, A) Cümhuriyetçi, B) Milliyetçi, C) Halkçı, Ç) Devletçi, D) Lâik, E) İnkılâpçıdır.

A) Fırka, cümhuriyetin, millî hakimiyet mefkûresini en iyi ve en emin surette temsil ve tatbik eder devlet şekli olduğuna kanidir. Fırka bu sar-sılmaz kanaatle cümhuriyeti tehlikeye karşı her vasıta ile müdafaa eder.

B) Fırka, terakki ve inkişâf yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde bütün muasır milletlere muvazi ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber türk içtimaî heyetinin hususî seciyelerini ve başlıbaşına müstakil hüviyetini mahfuz tutmayı esas sayar.

C) İrade ve hakimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hakimiyetin, devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkıyla ifasını tanzim yolunda kul-

lanılması Fırkaca büyük esastır.

Kanunlar önünde mutlak bir müsavat kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı olarak kabul ederiz.

Ç) Ferdî mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete eriştirmek için milletin umumî ve yüksek menfaatlerinin

icap ettirdiği işlerde — bil-hassa iktisadî sahada — devleti filen alâkadar etmek mühim esaslarımızdandır.

D) Fırka, devlet idaresinde bütün kanunların, nizamların ve usullerin, ilim ve fenlerin muasır medeniyete temin ettiği esas ve şekillere ve dünyaya ihtiyaçlarına göre yapılmasını ve tatbik edilmesini prensip kabul etmiştir.

Din telâkkisi vicdanî olduğundan, Fırka, din fikirlerini devlet ve dünya iş-

lerinden ve siyasetten ayrı tutmayı milletimizin muasır terakkide başlıca muvaffakiyet amili görür.

E) Fırka, milletimizin birçok fedakârlıklarla yaptığı inkılâplardan doğan ve inkişaf eden prensiplere sadık kalmayı ve onları müdafaa etmeyi esas tutar.

2 — Türkiye Cümhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil ve fakat ferdî ve içtimaî hayat için iş bölümü itibarile muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia

telâkki etmek esas prensiplerimizdendir.

A) Küçük çiftçiler, B) Küçük sanayi erbabı ve esnaf, C) Amele ve işçi, Ç) Serbest meslek erbabı, D) Sanayi erbabı, büyük arazi ve iş sahipleri ve tüccar, türk camiasını teşkil eden başlıca çalışma zümreleridir. Bunların herbirinin çalışması, diğerinin ve umumî camianın hayat ve saadeti için zarurîdir. Fırkamızın bu prensiple istihdaf ettiği gaye sınıf mücadelesi yerine içtimaî intizam ve tesanüt

temin etmek ve birbirini nakzetmiyecek surette menfaatlerde ahenk tesis eylemektir. Menfaatler, kabiliyet ve çalışma derecesile mütenasip olur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

İKTİSAT

Ziraat ve Sanayi, Madenler ve Ormanlar, Ticaret, Nakliyat İşleri

1 — İktisatta hareketli sermaye mühimdir. Normal sermayenin yegâne membaı millî sây ve tasarruftur. Bunun için çalışmayı arttırmak fert ve aile hayatında ve umumiyetle

devlet idaresinde, mahallî ve millî idarelerde tasarruf fikrini kökleştirmek. Fırkamızın başlıca prensipidir.

2 — Kredi ve sigorta meseleleriyle ihtiyacın tatmin edilip ettiği ehemmiyette işbirlik tugal olunacaktır. Kredinin ucuzluk ve kolaylık temini başlıca emelimizdir.

3 — İthalâtın ihracattan fazla olmaması ve eşdeğer nihayet aynı kıymette olması tediye muvazenesinin temini için elzem adettir. Dediğimiz şarttır.

4 Çiftçimizi kredi

ve istihsal kooperatifleri gibi iktisadî teşekküllere mazhar etmek ve bu teşekkülleri terakki ve tekâmül ettirmek gayedir. Büyük arazi ve çiftlik sahiplerinin ziraî kredileri rehin mukabili temin olunacaktır. Ziraî kredinin ana müessesesi olan Ziraat Bankamızı kanunî murakabe altında bulunduracak surette sahiplendirmek ve faaliyetini daha ziyade ziraî sahada teksif etmek tedbiri alınacaktır. Bankanın sermayesini ziraî hareket ve faaliyetlerin

inkişafını temin edecek kıymete çıkarmak, esaslı çalışma mevzuumuz olacaktır.

5 -- Küçük san'atler erbabını ve esnafı müşküller ve zâflardan kurtarmak ve onları daha kuvvetli, emniyetli bir vaziyete koymak ve onlara kredi müesseseleri yaratmak düşündüğümüz esaslı noktalardandır. Küçük ve büyük sanayi, iptidai madde müstahsillerinin menfaatlerine de uygun himayeye nail olacaklardır.

Milliyetçi türk amelesi ve işçilerinin hayat ve haklarını ve menfaatlerini göz önünde tutacağız. Sây ile sermaye arasında ahenk tesisi ve bir iş kanunu ile ihtiyaca kâfi hükümlerin vaz'ı, Fırkanın mühim işleri arasında görülür.

Sanayi ve Maadin Bankasını hareketli bir sermaye ile teşhiz etmek aslî düşüncelerimizdendir.

6 — Memleketin inkişafında bütün ticaret faaliyetleri mühimdir. Normal çalışan ve tekniğe istinat eden sermaye sahip-

leri teşvik ve himayeye lâyıktır.

7 — Haricî ticaretimizin tanzimi başlıca işimizdir. Bu hususta ticaret erbabının faaliyetini semereli kılacağız. Millî mahsulât ve mamulâtımızın revaçlarını teshil, şöhretlerini muhafaza ve ihraçlarını temin tedbirleriyle yakından alâkadar olacağız.

8 — Vatan servet mem-baları olan ormanları ve madenleri işletmek ve bu suretle istikbalimizi açmak ve aydınlatmak için

yapılabilecek olan her tedbire tevessül olunacaktır.

9 — Nafia işlerimiz, her şubesinde, amelî ve verimli bir tatbik programına tevfikân takip olunacaktır. Bu işlerden büyük feyiz ve kuvvet vasıtası olan demiryolu inşaatına devam edeceğiz.

Limanlar inşaatına münasip zamanlarda başlamak lüzumu göz önünde tutulacaktır.

Vilâyet şoseleri üzerinde çalışmakla beraber memleketi bağliyan iyi ve fennî köprülere ve şo-

se şebekesine kavuşmak için amelî bir program tatbik olunacaktır.

İktisadî maksatlara vefa edecek bir büyük su işi idealimizdir. Küçük su işlerimizi başarmak ilk hedeflerimizdendir.

10 — Kara, deniz, hava nakliyeciliğinin tanzim ve inkişafına çalışacağız.

11 — Hayvancılığın teşvikine ve hayvanlarımızın ıslahına ve çoğaltılmasına çalışılacaktır.

12 — Balıkçılığa ve süngerliliğe ehemmiyet vereceğiz.

13 — İktisadî mülâhazalarımızda herhangi vekâlet ve makamlara taallûk eden bütün devlet işlerinin, millî iktisat noktai nazarından, mutlak kârlı ve faydalı olması kaidesini umumiyetle esas tutarız. Eskiden kalmış kanunların ve usullerin zamanla bu noktadan ıslahına ehemmiyet veriyoruz.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Maliye

1 — Fırkamızca devamlı ve hakikî tevazüne müs-

tenit bütçe fikri maliyede esastır.

2 — Vergi matrahlarını mümkün olduğu kadar safi irat esaslarına irca hedefimiz olmakla beraber mevcut vergi kanunlarımızı amelî ve tatbikî bir itina ile ve milletin tediye kabiliyetini istihfaf etmiyen bir zihniyetle tekâmül ettirmek hususundaki mesaiye devam olunacaktır.

3 — Gümrük tarifelerini ve muamelelerini milletin iktisadî menfaatlerine daha uygun şekillere koymağa çalışmak ehem

miyet verdiđimiz hususlardandır.

BEŞİNCİ KISIM

Milli Talim ve Terbiye

1 -- Millî talim ve terbiyede esas düsturlarımız şunlardır:

A) Maarif siyasetimizde temel taşı, cehlin izalesidir. Maarifimizde hergün nisbeten daha fazla çocuk ve vatandaş okutacak ve yetiştirecek bir program takip olunacaktır.

B) Kuvvetli cümhuriyetçi, milliyetçi ve lâik

vatandaş yetiştirmek tahsilin her derecesi için mecburî ihtimam noktasıdır. Türk milletine, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Türkiye Devletine hürmet etmek ve ettirmek hassası bir vazife olarak telkin olunur.

C) Fikrî olduğu gibi bedenî inkiřafa da ehemmiyet vermek ve bilhassa seciyeyi millî derin tarihimizin ilham ettiği yüksek derecelere çıkarmak büyük emeldir.

Ç) Terbiye ve tedriste takip edilen usul, bilgiyi

vatandaş için maddî hayatta muvaffak olmayı temin eden bir cihaz haline getirmektedir.

D) Terbiye her türlü hurafeden ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, millî ve vatanperver olmalıdır.

E) Her tahsil ve terbiye müessesesinde talebinin teşebbüs kabiliyetini kırmamaya şefkat ve nüvazişle itina etmekle beraber onları hayatta kusurlu olmaktan vikaye için ciddî bir intizam ve inzıbata ve samimî ahlâk

telâkkisine alıştırmak mühim olduğu kanaatindeyiz.

F) Fırkamız, vatandaşların, Türkün derin tarihini bilmesine fevkalâde ehemmiyet verir. Bu bilgi Türkün kabiliyet ve kudretini, nefsine itimat hislerini ve millî varlık için zarar verecek her cereyan önünde yıkılmaz mukavemetini besleyen mukaddes bir cevherdir.

2 — Mektepler hakkında başlıca fikirlerimiz:

A) Şehirlerde, köylerde veya köyler mıntakasında vaziyet ve ihtiyaca göre

re gündüzlük ve yatı ilkmektepleri, muntazam bir tatbik programı altında, arttırılacaktır. Köy mekteplerinde sıhhat, yaşayış ve mıntakası ile müna-sebeti olan ziraat ve san'at fikirleri verilecektir.

B) Meslek ve san'at mektepleri memleketin ihtiyacına yetişecek derecede arttırılacak ve lüzumlu kurslar açılacaktır.

C) Her vilâyet merkezinde ve orta tahsili memlekete yaymak esası gözetilerek icap eden kazalar mıntakalarında ortamek-

tep bulundurmak lüzumuna kaniiz. Ortamekteplerden uzak muhitlerdeki vatan çocuklarının huzur ve emniyetle istifadelerini temin için talebeyi gece ücretle yatıracak teşkilât yapmaya çalışılacaktır. Bu mekteplerde mıntakalarile münasebeti olan meslekî malûmat verilmesine itina olunacaktır.

Ç) Liselerimizi vüksek tahsile tam kabiliyetli talebe yetiştirecek surette her noktai nazardan takviye ve ikmal edeceğiz.

D) Darülfünun ıslah ve

tensik edilerek lâzım olan dereceye yükseltilecektir. Yüksek mekteplerimiz kendilerinden beklenen neticeleri verebilecek mükemmeliyete getirilecektir.

3—Güzel san'atlere, bil-hassa musikiye, inkılâbımızın yüksek tecellisi ile mütenasip bir surette, ehemmiyet vereceğiz.

4 — Müzelerin ve umumiyetle eski eserlerin itina ile tasniflerine ve icap edenlerin yerlerinde iyi muhafâzalarına itina olunacaktır.

5 — Türk dilinin milî, mükemmel ve mazbut bir dil haline gelmesi hakkındaki ciddî teşebbüse devam olunacaktır.

6 — Kitap, neşriyat ve kütüphane işleri Fırka için mühimdir.

7 — Fırkamız, türk vatandaşlarının vücude getirmiş oldukları ve getirecekleri bütün spor teşekküllerini milletin kuvvetli ve iradeli tutulması noktasından fevkalâde mühim addeder; bu teşekkülleri idame ve himaye eylemeyi vazife bilir.

ALTINCI KISIM

İçtimaî Hayat ve Umumî Sihhat

1 — Türk içtimaî hayatında ailenin mahfuziyeti esastır.

2 — Nüfusumuzu arttıracak tedbirleri ehemmiyetle takip edeceğiz.

3 — Fırka çocuk hayatı ile sureti mahsusada alâkadardır. Doğum evlerinin arttırılmasına çalışılacaktır. Amele mıntakalarında kadın işçilerin çalıştıkları esnâda çocuklarına bakacak müesseseler yaptırılmasına ve bunların arttı-

rılmasına devam olunacaktır.

4 — Kimsesiz çocuklar, yardıma muhtaç ihtiyarlar ve malûller milletin vesayet ve himayesi altındadır.

5 — Sıhhat işleri Fırkamızca hususí bir ehemmiyeti haizdir. Bu husustaki mesai umumî ihtiyaçla mütenasip ve devamlı bir surette tevsi olunacaktır.

6 — Sıtma, verem, frenji, trahom ve sair sari hastalıklarla mücadele tedbirlerini genişletmeğe devam edeceğiz.

YEDİNCİ KISIM

*Dahilî, Adlî, Haricî Siyaset,
Memurlar, Serbest Meslek
Erbabı*

1 — Bütün inkılâp neticelerini, vatandaşların tam emniyetini ve milli nizam ve inzıbatı dahilî ve adlî teşkilât ve kanunlarile koruyan ve hiçbir hâdise veya tesir önünde sarsılmıyan bir hükûmet otoritesi kurmak ve işletmek işlerimizin temelidir.

2 — Adliyede mahkemelerin teşkili kanununu; halkın ihtiyacına ve memleketin menfaatine en uy-

gun gelecek surette tedvin ve ikmal edeceğiz.

Teminatı ihtiva eden basit, amelî ve seri muhakeme usullerini genişleteceğiz.

İcra ve tebliğ işlerinde matlup neticeleri seri ve kolay olarak temin edecek tedbirler alacağız.

Mevkufları, mahpusları ayırmağa ve hapishaneleri birer ıslah yeri haline getirmeğe çalışacağız.

3 -- Yurtta sulh ve cihanda sulh, başlıca prensiplerimizdir.

4 — Milletın yüksek

menfaatini daima göz önünde tutarak bütün dikkat ve himmetleriyle vazifelerine hayatlarını hasreden memurlar, her türlü huzur ve refaha lâyıktırlar.

5 — Memur olmıyan serbest meslek erbabının millî türk mevcudiyeti için lüzumlu ve faydalı olan hizmetleri, Fırkanın takdir gözü önünde tutulur. Kabiliyetleri ve hizmetleri karşılığını görmeleri için faaliyetleri sahasını açık ve emin bulundurmak vazifelerimizdendir.

SEKİZİNCİ KISIM

Vatan Müdafaası

1 — Vatan müdafaası millî vazifelerin en mukad-
desidir. Fırka, askerliğin
umum vatandaşlara istis-
nasız tatbikı esasını kabul
etmiştir. Türk ordusu
her türlü siyasî mülâha-
za ve tesirlerin üstünde-
dir. Ordunun, kendisine
verilen yüksek vazifeyi
her an muvaffakiyetle ifa
edebilecek kudreti haiz
ve asrın tekemmüllerine
uygun vasıtalarla müceh-
hez olmasına ehemmiyet
veririz.

2 — Devletin yüksek bünyesinin sarsılmaz temeli olan ve millî mefkûreyi, millî varlığı ve inkılâbı kollayan ve koruyan cümhuriyet ordusunun ve onun fedakâr ve kıymetli mensuplarının da-ima hürmet ve şeref mevkiinde tutulmasına sureti mahsusada itina ederiz.

FİHRİST

Sahife Madda

Methal: İstikbale de şamil tasavvurlarımızın ana hatları

3

—

BİRİNCİ KISIM

Vatan: Siyasi sınırlarımız içindeki yurt

4

1

Millet: Dil, kültür ve mefkûre birliği

5

2

Devlet şeklimiz: Vahdeti kuva esası

5

3

Amme hukuku: Hürriyet, müsavat, masuniyet, mülkiyet hakkı .

6

4

Bir dereceli intihap

7

—

Kadınların meb'us intihabı

8

—

İKİNCİ KISIM

Cümlhuriyet Halk Fırkasının ana vasıfları

Cümlhuriyetçilik

9

1

Milliyetçilik

9

—

Halkçılık

9

—

Devletçilik

9

—

Lâiklik

9

—

İnkılâpçılık

9

—

Sınıf yok, iş bölümü var

13

2

Menfaatler kabiliyet ve çalışma derecesile mütenasip olur

14

—

II

ÜÇÜNCÜ KISIM

İktisat

	<u>Sahife</u>	<u>Madde</u>
Normal sermayenin membar . .	15	1
Sigorta, kredide ucuzluk ve kolaylık	16	2
Tediye muvazenesi	16	3
Çiftçi kooperatifleri	16	4
<i>Ziraat Bankası</i>	17	—
Küçük san'at erbabı ve esnaf . .	18	5
Sanayi	18	—
Amel• ve işçilerimiz İş Kanunu	19	—
Sanayi ve Maadin Bankası	19	—
Ticarette normal çalışan ve tekniğe dayanan sermayeyi himaye	19	6
Harcî ticaret	20	7
Ormanlarımız	20	8
Nafra işleri:	21	9
<i>Demiryollarımız</i>	21	—
<i>Limanlarımız</i>	21	—
<i>Şoselerimiz</i>	21	—
<i>Su işleri</i>	22	—
Nakliyecilik	22	10
Hayvancılık	22	11
Balıkçılık ve süngercilik	22	12
Devlet işlerinde milli iktisat . .	23	13

DÖRDÜNCÜ KISIM**Maliye**

	<u>Sahife</u>	<u>Madde</u>
Devamlı ve hakikî tevazüne müs tenit bütçe	23	1
Vergi kanunlarında tekâmül . . .	24	2
Gümrük tarifeleri	24	3

BEŞİNCİ KISIM**Millî talim ve terbiye**

Talim ve terbiye esaslarımız: . .	25	1
<i>Vatandaşları okutmak ve yetis tirmek</i>	25	—
Cümhuriyetçi, milliyetçi, lâik va tandaş	25	—
Fikrî, bedenî inkişaf, millî seciye	26	—
Usulün hedefi	26	—
Terbiyenin vasıtaları	27	—
Teşebbüs kabiliyeti, inzıbat, ahlâk	27	—
Türk tarihi	28	—
İlkmektepler	28	2
Meslek ve san'at mektepleri . . .	29	—
Ortamektepler	29	—
Liseler	30	—
Darülfünun ve yüksek mektepler	30	—
Güzel san'atler	31	3
Müzeler, eski eserler	31	4
Dilimiz	32	5

IV

	<u>Sahife</u>	<u>Madda</u>
Kitap, neşriyat, kütüphane	32	6
Spor teşekküllerinin himayesi	32	7

ALTINCI KISIM

İçtimai hayat ve umumî sıhhat

Aile	33	1
Nüfusumuzu arttırmak	33	2
Çocuk hayatı	33	3
Kimsesizler, ihtiyarlar, malûller	34	4
Sıhhat işleri	34	5
Sarı hastalıklar	34	6

YEDİNCİ KISIM

Dahilî, adlî, haricî siyaset, memurlar, serbest meslek erbabı

Emniyet, millî nizam ve inzibat	35	1
Adliye	35	2
<i>Mahkemelerin Teşkili Kanunu</i>	35	—
<i>Muhakeme usulleri</i>	36	—
<i>İcra ve tebliğ</i>	36	—
<i>Tevkişhane ve hapisane</i>	36	—
Yurttâ sulh, cihanda sulh	36	3
Memurlar	36	4
Serbest meslek erbabı	37	5

SEKİZİNCİ KISIM

Vatan müdafaası

Ordu	38	1
Ordu mensupları	39	2